

EDEBİYATTA KADINLARIN DÜNYASI

Yazı

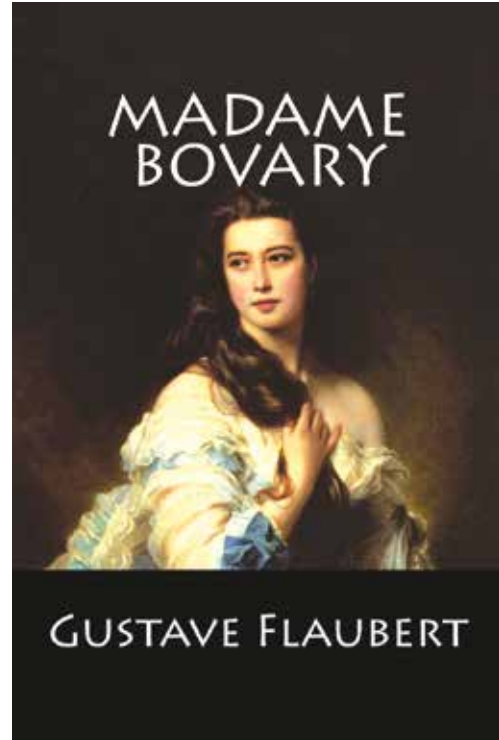
İbrahim BERKSOY (ME'91)

Yıllar önce ODTÜ'de öğrenciyken, kimine göre "alternatif bir örgütlenme modeli", kimine göre başlı başına bir "aydınlanma modeli", Ahmet Oktay'a göreyse "12 Eylül döneminin en önemli kültürel gelişimi" olarak nitelenen, 6 yıl gibi kısa bir zaman dilimine 200'den fazla kitap, 2 unutulmaz dergi (*Yazko Edebiyat* ve *Yazko Çeviri*) ve bir haftalık gazete (*Yazko Somut*) sığdırmayı başaran Yazko'nun (Yazarlar ve Çevirmenler Kooperatifi) yayınları arasından çıkan bir kitap ilgimi çekmiş, bir süre elimden hiç düşmemişti. Kitap, Paris'te Aydınlanma döneminin en önemli yazar ve düşünürlerinden Denis Diderot'un (1713-1784) *Rameau'nun Yeğeni* adlı yapıtıydı. Düşüncelerini karşılıklı konuşma yoluyla aktarmayı seven Diderot'un ahlak ve eğitim konularını içeren bu kısa ve öz kitabını kısa sürede ilgiyle okuyup bitirmiştim. Kitabın çevirmeni, Türkiye İşçi Partisi'nin kurucularından, 1971'de Nurhak dağlarında yitirdiğimiz Sinan Cemgil'in babası (ah Sinan, ah!..), dünya edebiyatının pek çok başyapıtını dilimize kazandıran değerli aydınımız Adnan Cemgil'di. Kitapta "ben" ve "o" şeklinde sürüp giden karşılıklı konuşmalar arasında bir bölüm dikkatimi çekmiş, elimdeki tükenmez kalemle altını çizmiştim. Yazar, dikkatimi çeken bölümde, henüz 8 yaşındaki bir kız çoğunun nasıl yetiştirileceği, ona neler öğretilmesi, ilerde nelerle karşılaşacağı üzerine düşüncelerini ve kaygılarını anlatırken "ben" diyerek sözü alıp altını çizdiğim şu cümleyi kurar: *"Ona narin bir beden ve hassas bir ruh verip, güçlü bir bedeni ve tunçtan bir yüreği olanlarla aynı sıkıntılara göğüs germek zorunda bırakan doğanın bu nankörlüğü yüzünden kızıma mümkün olduğunca bu sıkıntılara katlanmasını öğreteceğim."*

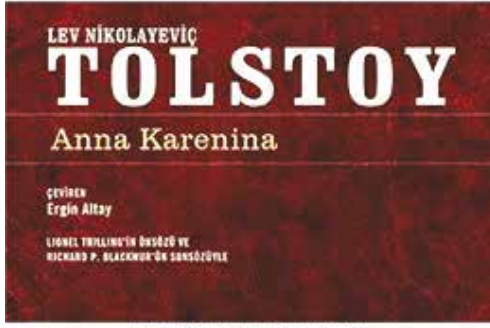
İster bir kadın yazarın elinden çıkmış olsun, isterse bir erkek yazarın; bugüne değin okuduğum romanlarda rastladığım kadın karakterlerin hemen hepsinde kadınların "narin bir beden" içinde "hassas bir ruh" taşıdıklarına, romanda geçen hayatları boyunca hayatın türlü zorluklarına göğüs germek zorunda kaldıklarına tanık oldum. Erkek karakterler ise çoğunlukla "güçlü bir beden" içinde "tunçtan yürek"lerdi; onlar da hayatın türlü zorluklarıyla yüzleşir, mücadele ederlerdi. Hayatın zorlukları aynı zorluklardı; ama bir yanda "narin bir beden içinde hassas bir ruh", öte yanda ise "güçlü bir beden içinde tunçtan bir yürek"... Ne büyük bir eşitsizlik!

Tolstoy'un ünlü romanı *Anna Karanina*'yı bilirsiniz. Romana adını veren Anna Karanina, karlı bir günde, bir

tren yolculuğu sırasında, gözünü okuduğu kitaptan kaydırıldığı anda, kendini "yasak" bir aşkın içinde bulur. "Narin bir beden içinde hassas bir ruh" taşıyan Anna Karanina, roman boyunca yaşadığı onca güçlükten, yoksunluktan, umarsızlıktan, melankoliden sonra günün birinde tüm cesaretini toplayıp kendisini trenin önüne atarak intihar eder... "Cesaret" denilen o güçlü duygunun, yaşama uğraşında insana umut aşılması yerine, "intihar"a giden yolda kaldırım taşına dönüşmesi ne büyük bir eşitsizlik! Romanın açılış cümlesini isterseniz bir de bu gözle okuyun: *"Bütün mutlu aileler birbirine benzer, her mutsuz ailenin ise kendine özgü bir mutsuzluğu vardır."*

Gustave Flaubert'in yarattığı kadın kahraman *Madame Bovary* de özünde hem yazgı, hem karakter olarak Tolstoy'un *Anna Karanina*'sına benzer. Romana adını veren Emma Bovary, taşrada düş kırıklıkları içinde benliklerini arayan, kendilerini göz kamaştırıcı renkli düşlerde var etmeye çalışan, onca çelişkiler arasında hayata tutunmaya çabalayan "kısıtlanmış" kadınların unutulmaz karakteridir. O da hayatta Anna Karanina'yla aynı kaderi paylaşır; o da "çare"yi "intihar"da bulur! Siyanür içerek hayatı ters yüz etmek ne büyük bir eşitsizlik!

Halit Ziya Uşaklıgil'in bugün de güncelliğini koruyan *Aşk-ı Memnu*'sunun (Yasak Aşk) Bihter'ini de kimi farklılıklarla Anna Karenina'nın, Emma Bovary'nin yanına koyabiliriz. Mutsuz evliliklerin girdabında duygusal boşluğa düşmüş yalnız ve kederli kadınları temsil eder Bihter. Hem kendisinin hem de en yakınındaki kadınların hayatlarını değiştirme isteği onda güçlü bir özgürleşme isteği uyandırır. Tutunduğu "yasak aşk", bir anlamda içinde büyüttüğü bu özgürleşme isteğinin ürünüdür. Bihter'de ifadesini bulan bu özgürleşme isteği, hayata tutunma, güçlü olma, çıkar yoldan çok çıkış yolu arama çabası, günümüz romanlarındaki kadın karakterlere de esin kaynağı olmayı sürdürmekte.

Denilebilir ki her okuma yeni okumalara kapı aralar. Bihter'in (Halit Ziya, *Aşk-ı Memnu*) yanına Handan'ı (Halide Edip, *Handan*), Ayşe'yi (Halide Edip, *Ateşten Gömlek*), yönünü Anadolu'ya dönmüş idealist öğretmen Feride'yi (Reşat Nuri Güntekin, *Çalıkuşu*) koyabiliriz. Daha başkaları da var: Maria Puder (Sabahattin Ali, *Kürk Mantolu Madonna*), Toros'ların bilge kadını Meryemce (Yaşar Kemal, *Dağın Öte Yüzü* üçlemesi), Irazca Ana (Fakir Baykurt, *Tırpan*), Fosforlu Cevriye (Suat Derviş, *Fosforlu Cevriye*), Tante Rosa (Sevgi Soysal, *Tante Rosa*), Feyza (Şule Yüksel Şenler, *Huzur Sokağı*), Mebrure (Peyami Safa, *Sözde Kızlar*), Nuran (Ahmet Hamdi Tanpınar, *Huzur*), Muinar (Latife Tekin, *Muinar*), Aysel (Adalet Ağaoğlu, *Ölmeye Yatmak*), Günsel (Vedat Türkali, *Bir Gün Tek Başına*) ... Örnekler elbette çoğaltılabilir...

SEVGİ SOYSAL
Tante Rosa

Dünya edebiyatından da tadımlık birkaç örnek vermek gerekirse; Maksim Gorki'nin, devrim günlerinde toplumun vicdanı ve direncini simgeleyen *Ana'sı*, Virginia Woolf'un *Mrs. Dalloway*'i, Margaret Mitchell'in *Rüzgâr Gibi Geçti*'sinin unutulmaz kadın karakteri Scarlett O'Hara'sı ilk aklıma gelenler...

Roman kahramanları, gücünü öncelikle yazarının "yaratma cesareti"nden alır. Roman sayfaları arasında var olan bu karakterler, zamanla okurda karşılık bulur, karşılık bulduğu ölçüde de insanlığın kültürel birikiminin birer parçası olur. Geçmişten bugüne edebiyatçılar dünyada ve ülkemizde insanlığın belleğine pek çok unutulmaz kadın kahraman armağan ettiler. Kimisi kadın yazarların, kimisi erkek yazarların yarattığı, roman okurlarını derinden etkileyen bu karakterler, pek çok bakımdan, çağlar boyunca "kadınların dünyası"nı anlamamıza katkıda bulundular. Türk ve dünya edebiyatını zenginleştiren kadın karakterlerin adlarını yan yana yazıp bir film şeridi gibi gözümüzün önünden geçirmek bile başlı başına heyecan verici... Bir de o karakterlerin var olduğu, nefes alıp verdiği roman sayfalarında kaybolduğunuzu düşünün...

Hep söylüyoruz: "Edebiyat herkese iyi gelir"... Keyifli okumalar...